

*Н.П. Поліщук,
доктор філософських наук,
провідний науковий співробітник Інституту
філософії імені Г.С. Сковороди НАН України*

ДО ПИТАННЯ ПРО ІНТЕРПРЕТАЦІЮ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ (В. ПЕТРОВ І Д. ЧИЖЕВСЬКИЙ ПРО ТВОРЧІСТЬ П. КУЛША)

У розумінні і застосуванні терміна «інтерпретація» в контексті інтелектуальної історії, та історії філософії зокрема, вартим дослідницької уваги є твердження, висловлене І. Франком у праці «Мислі о еволюції в історії людськості», написаній на початку 80-х років ХІХ ст.: «Історія навзасіди останеться таким будинком, котрий кожне нове покоління в більшій чи меншій часті перебудовує і пересипає відповідно до власних потреб, до власних поглядів» [1, 77]. Не залежно від подальших уточнень і змін у поглядах І. Франка, це твердження цікаве суголосністю з новітніми філософськими підходами до питання про роль інтерпретації в історії філософії, зокрема тими із них, які перебувають у межовій зоні між семіотикою Умберто Еко і неопрагматизмом Річарда Рорті. Ці підходи спрямовані на пошук можливого (чи неможливого) розкодування автентичних смислів текстів, які ми читаємо¹. Якщо простежити розгортання інтелектуальних пошуків Умберто Еко у «Маятнику Фуко»² та водночас їх позитивне та критичне сприйняття Р. Рорті³, то виникають підстави для переконання, що перетин обох підходів відбувається там,

¹ Поняття «читання» вживається у філософсько-метафоричному сенсі, як спосіб ставлення людини до світу як тексту в його різноманітті, асиметрії й тотальності. Це питання докладно розглядається у праці: Блюменберг Ганс. Світ як книга : пер. з нім., передмова, коментарі Володимира Єрмоленка. – Київ, 2005. – 544 с.

² Еко Умберто. Маятник Фуко / З італійської переклала Мар'яна Прокопович. – Львів, 2004. – 650 с.

³ Richard Rorty. The Pragmatist's Progress: Umberto Eco on Interpretation // Richard Rorty. Philosophy and Social Hope. – Penguin Books, 1999. – P. 131–14.

де загострюється питання про буттєвий, або соціально-практичний¹, вимір цього розкодування. З огляду на висловлене І. Франком твердження, йдеться про адаптивність цього розкодування до «власних потреб, до власних поглядів» читача, розглянутих у контексті історичного процесу соціальних практик, зокрема інтелектуальних.

Мовою сучасної філософії, близької до згаданих теоретиків, інтерпретація – це процес реконтекстуалізації тексту, тобто реалізація можливостей його прочитання в різних контекстах, зокрема «використання» відповідно до інтелектуальної позиції, що вже сформувалася у інтерпретатора, або тієї, в процесі пошуку якої він перебуває. Наразі йтиметься про «читання-використання» (інтерпретацію) В.Петровим і Д.Чижевським текстів П.Куліша, взаємне «читання-використання» ними тих текстів, якими вони цікавились один у одного (зокрема стосовно творчості П.Куліша), та про спробу реконтекстуалізувати наявну сукупність підходів зусиллями одного зі сучасних читачів-дослідників. Таке розуміння інтерпретації переводить її у площину змагальності різних підходів на теренах інтелектуальної історії як більш широкого й динамічного поняття, ніж історія філософії. Важливим моментом у співвідношенні інтелектуальної історії та історії філософії є те, що ця змагальність не обмежується лише теоретичною переконливістю обґрунтувань та їх оновленням для вирішення певної, вже визначеної проблеми. Змагальність на теренах історії філософії, як сегменту інтелектуальної історії, неодмінно містить у собі відкритість до віднаходження нових, заздалегідь чітко не означених проблем, своєрідних «проблемних зон», які заряджені потенціалом плюральності як у формулюваннях самих проблем, так і можливих висновках, що впливають у процесі їх розгляду. Відбувається розімкнення цих «проблемних зон» через втягування їх у процес, близький до герменевтичного кола дослідження, коли частини (окремі філософські та історико-філософські проблеми) інтерпретуються в контексті цілості (інтелектуальної історії), а цілість, своєю чергою, змінюється завдяки новим або по-новому інтерпретованим філософським проблемам.

¹ Характерне для сучасної філософії, особливо американської (Р.Брендом, Р.Порті, Г.Патнем, Н.Гудмен), тлумачення буття як історично змінюваної сукупності соціальних практик стосується також інтелектуальної історії, яка охоплює надбання інтелектуалів (текстові й дискурсивно-комунікативні) у певні історичні періоди не залежно від дисциплінарних розмежувань.

Ідеї герменевтики Ганса Георга Гадамера про естетико-ігровий характер історії, семіотики Умберто Еко про текст як змінюваний об'єкт інтерпретації з огляду на її можливий результат, неопрагматизму Річарда Рорті про реконтекстуалізацію історії філософії та інтелектуальної історії у їх динамічному (і завжди неостаточному) взаємозв'язку перетинаються і взаємодоповнюють одна одну в інтерпретації текстів з різних галузей культури. Зрештою, ці ідеї слугують не тільки інструментом наповнення й удосконалення усталених світоглядних канонів, але й їх зміни й заміни. Плюральний спектр «проблемних зон» припускає наявність наперед непередбачуваних контекстів і відповідних проблем, які можуть цілком змінити ланд-шафт та осяжність цих «зон», відкривши їх назустріч новим шляхам інтелектуального, у тому числі – історико-філософського, осмислення.

Для творчості В.Петрова, особливо в наповнені бурхливими політико-культурними дискусіями в 20-ті роки ХХ ст. та впродовж хронологічно короткого (1945 – 1948 рр.), але надзвичайно плідного періоду перебування за кордоном (головно, у Німеччині), характерний виразний синкретизм інтерпретацій, який оприявнювався у «читанні-використанні» дослідником праць як загальноновизнано видатних, так і канонічно периферійних, але цікавих нестандартністю висловлених ними думок представників української та західної інтелектуальної культури. Цей синкретизм виходив за просторово-часові межі, охоплюючи інтерпретації творчого доробку інтелектуалів минулого та сучасності в їх різноманітних, часом несподіваних поєднаннях. У підсумку виникали досить «химерні цілості». До цього влучного вислову Ю.Шевельова слід додати, що «химерність» не була порожнім витвором фантазування, а, радше, новотвором уяви, яка відіграє в пізнавальному процесі функцію ризику, прориву в невідоме, поза межі узвичаєних норм і стандартів та спроможна не тільки рухатися в річищі традиції, у тому числі й пізнавальної, але й протистояти їй, утворюючи ґрунт для нових починань. Застосовуючи ширшу думку Б.Р.Шеллі про взаємозв'язок поезії і знання, можна стверджувати, що уява є «водночас центром і периферією знання». З погляду розгортання інтелектуальної історії постає питання про колообіг ідей між «центром» і «периферією», насамперед про засоби та понятійний інструментарій цього колообігу. Сам стиль творчості В.Петрова дає часткову відповідь на це пи-

тання, а саме засвідчує його есеїстичність. У буквальному розумінні слова «есей» – це спроба, експеримент, вправа власної думки над собою. Але якщо структураліст М.Фуко застосовував поняття «есею» в розумінні вправи власної думки як «аскези», її звільнення від спокуси «думати інакше», то в творах В.Петрова, який висловлював схвальні оцінки ідей про структурні підвалини суспільства, філософської «аскези» не спостерігається. Стиль його думок обертається у межовому й тому вкрай різноманітному просторі філософських, історіософських, літературознавчих, мовознавчих, політичних, естетико-культурних, етнографічних міркувань. Есеїзм надає змогу дослідникові бути експериментатором в оперуванні власними думками, зокрема, поєднувати поривання до структуралізму як мети упорядкування матеріалу з множинністю і несистемністю «цілостей», що були наслідком такого упорядкування. У Ю.Шевельова (Юрія Шереха) є усі підстави для висновку: «Твори Петрова – це завжди частка істини. Наукові розвідки, есеї, романи, оповідання – це в суті справи все есеї. Якби мене запитали, що таке есеї, я сказав би: есей – це такий літературний жанр, який бачить у дійсності те, чого люди в ній звичайно не бачать, і цю одну сторону унаочнює і уопуклює так, що стає вона нібито цілою дійсністю. *З цього постає думка і нове, більше наближення до дійсності*» (курсив додано. – Н.П.) [2, 95]. Отже, новизна «цілості» породжується творчою наснагою, ерудицією та сміливістю автора інтерпретувати предмет дослідження з точки зору, яка є переконливою для нього і може йти врозріз із загальноприйнятою.

Якщо есеїзм можна схарактеризувати як інтелектуальний засіб для реалізації внутрішньої інтенції творчого новаторства, то зовнішнім його боком є синкретизм. Одним із виявів синкретизму в творах В.Петрова було те, що він щедро цитував залучених до власних міркувань авторів, не завжди вважаючи за потрібне чітко відмежовувати власні думки від висловлених іншим автором. Крім того, він не боявся суперечливості й несистемності в аргументації, підпорядковуючи їх потужній енергетиці інтерпретації як «використання» тексту для увиразнення власних думок. Тому синкретизм у творах В.Петрова – це вияв індивідуального творчого інструментарію інтелектуала, який шанує автора обраного ним тексту як «спільника» в осмисленні близької обом проблеми, незалежно від його професійної належності. У цьому розумінні характерними є думки,

висловлені В.Петровим у 1946 р. щодо статті американського есеїста Нормана Казнса «Несучасність сучасної людини». Одна з них стосується тлумачення В.Петровим відповіді на Гамлетове питання «Бути чи не бути?» людству у зв'язку з актуальною загрозою використання атомних енергії та зброї у повоєнні часи й надалі. В.Петров наголошує, що суто технічне питання несподівано стає прологом можливого самознищення людства, на шляхи і засоби запобігання якому нема й натяку в минулому, і тому погляди дослідників мають бути спрямовані в майбутнє. «З нашого особистого досвіду ми переконалися, що не завжди минуле керує майбутнім. Не завжди сьогодні визначає завтра. Сьогодні може бути висновком не з того, що сталося вчора, а з того, що здійсниться лише завтра. Замість бути підсумком подій, які вже сталися, сьогодні виконується завдання, що їх поставить і розв'яже завтрашній день» [3, 815].

Розмірковуючи над варіантами відповіді на питання про причини й наслідки цілком вірогідної цивілізаційно-гуманітарної катастрофи в «атомову добу», В.Петров не обирає з них напевне якийсь один. Здійснюючи текстуальну інтерпретацію різних фрагментів із статті Казнса, він пропонує читачеві доволі розлогий спектр власних уявлень про ці шляхи, крайніми відтинками яких є історіософський і антропологічно-біологічний. Поміж ними розташовуються цивілізаційно-технічний, морально-етичний, ідеологічний, економічний, політичний та їх поєднання. Як есеїст в означеному Ю.Шевельовим сенсі, В.Петров, не відкидаючи можливості будь-якого з цих шляхів (вірогідно, більш реалістичних), зосереджується на антропологічно-біологічному й тим самим досягає ефекту трагічного відчуття читачем «немодерності модерної людини» та необхідності «антитехнічної перебудови самого себе», праці «не над речами, а над біологічною зміною себе» [3, 824].

Для поглядів В.Петрова на інтелектуальну історію, особливо на її перехідні й кризові періоди, багато в чому відправними є його підходи до розуміння «епохи», «доби». Їх специфіка, порівняно з осмисленням схожої проблематики Д.Чижевським, може слугувати певним тлом для порівняння особливостей інтерпретації творчості П.Куліша обома видатними українськими інтелектуалами. У працях В.Петрова ця специфіка сконцентрована в ідеї перервності, розривів, осібності «епох», хоч він визнає важливість ідеї історико-культурної цілісності й неодноразово це підкреслює. Особливо схвальною в

такому контексті є оцінювання ним системності й прагнення до структуралізму в аналізі Д.Чижевським комплексу понять, пов'язаних з «епохою». «Чижевський воліє організувати матеріал... Він виходить від образу епохи. Для нього важать не факти в їх множинній роздрібненості, а система фактів в їх взаємопідпорядкованості центральному поняттю епохи» [4, 808].

Дослідницький інтерес до питання цілісності й системності історико-інтелектуального процесу спирається на ідею вкоріненості в національних традиціях та їх взаємовпливах. Це не означає, що питання розділення і змішування властивостей «епох» не привертало увагу Д.Чижевського. Навпаки, він прискіпливо й докладно його висвітлює, але головним чином – в контексті центральної ідеї системних зв'язків «епох». На цьому шляху ним обгрунтовані й донині є актуальними твердження про небезпеки, які чатують на науковців, якщо вони захоплюються морфологією загальних схем та прагнуть «усхематизувати дійсність». Розкриваючи зміст теорії чередування «епох», побудованої на метафорі хвилеподібної зміни культурно-естетичних стилів, Д.Чижевський зауважує про її «головні труднощі»: «це неясність кордонів, меж окремих періодів та факт існування якихось «переходових» форм, стилів, які в цю схему не вкладаються або змусили б її в основі змінити» [5, 32]. Аби зрозуміти «епоху», потрібно усунути незрозумілості, породжувані хронологічним розмежуванням та спробами їх здолати знову ж таки на хронологічному ґрунті. Схвально ставлячись до ідеї М.Вебера про «ідеальні типи», Д.Чижевський залучає її до тлумачення ним «епохи». Останні є не хронологічно обмеженими урізками часу, а «надчасовими» цілостями, типові риси яких формуються під впливом «центральної з'явищі цих цілостей». «Не шукання за пересічними, «нормальними», середніми та «сірими», безбарвними з'явищами є передумовою історичної синтези, а, навпаки, встановлення найяскравіших, репрезентативних, непересічних, «типових» з'явищ» [5, 33].

У контексті наведених поглядів Д.Чижевського постать П.Куліша інтерпретується як одне з найяскравіших інтелектуальних явищ, яке може становити центральну ланку «епохи», осередок її цілісності. Цілісність, репрезентативність, типовість функціонально ототожнюються щодо творення «історичної синтези», яка розкривається в творах П.Куліша, інтерпретованих («прочитаних-використаних») Д.Чижевським. Він – філософ серця, «одна з цен-

тральних постатей українського національного руху ХІХ століття» [6, 206]. У його творчості акцентується цілісність, що має коріння у минулому України та української культури. «Отож майбутнє України повинно бути її «воскресінням!» [6, 212]. Культуру слід шукати також у минулому в тому сенсі, щоб повернутися «на стару дорогу», до ідилії української природи та її соціального уособлення в хуторянстві. В інтерпретації Д. Чижевським історико-філософського світогляду П. Куліша переважають аргументи на користь увиразнення в ньому українського варіанту романтизму. Цей підхід був підтвердженням однієї з основоположних ідей світогляду самого Д. Чижевського про «український дух», втілений у філософії серця, як найбільш характерному напрямі в історії філософії України. Вихід у простір інтелектуальної історії відбувався з оглядом на історію філософії як її осередкової ланки. Рецензуючи книгу В.Петрова «П. Куліш у п'ятдесяті роки. Життя. Ідеології. Твори» одразу після її опублікування у 1929 р., Д. Чижевський називає її «однією з найцікавіших публікацій на терені історії української літератури та українського духу в останні роки» [7]. Акцент зроблено на тому, що увесь матеріал розглянуто «з точки зору історії духу». Критичні зауваження щодо висвітлення В.Петровим особистості і творів П. Куліша мають відбиток зацікавленостей Д. Чижевського в дослідженні народного характеру та культурних традицій. У рецензії відзначено такі моменти, як перебільшена увага до романтизму, зокрема тлумачення Гегеля в дусі романтичної історіософії або ж включення до романтизму християнського світогляду. У зв'язку з чим зауважено, що «моменти, так тісно пов'язані з українським народним характером та з певними культурними та літературними традиціями... не можуть бути охарактеризовані просто як романтичні» [7].

Насправді В.Петров вільніше осмислював проблеми інтелектуальної історії та дотичність до неї історії філософії. Він не стільки зосереджується на ідеях тягlosti історичного процесу, як на моментах його розмежувань, розривів, неузгодженостей. Як і Д. Чижевський, він багато уваги приділяє проблемі цілісності «епох», але більшою мірою – як інтенції, меті, наміру, тоді як її аналіз та обґрунтування занурені в проблематику плюралізму. Ця зануреність виявляється насамперед в негативному оцінюванні, в критиці механістичного, релятивістичного, індивідуалістичного плюралізму, який в епоху Нового часу прийшов на зміну Середньовіччю. Критика супроводжу-

ється пошуком цілісності, у чому й вбачається завдання наступної епохи – Нашого часу. Висвітлення «механістичного раціоналізму» й супровідного йому механістичного плюралізму спирається на здобутки класичної фізики й математики та ідею самодостатнього розуму людини як суб'єкта пізнання. У дусі тогочасної західної філософії було висловлено думку про ототожнення філософа-раціоналіста з ірраціоналістом, адже раціоналізм Нового часу, претендуючи на обґрунтування єдиної істини, покладається лише на себе й тому породжує роз'єднаність, плюралістичний партикуляризм. Коли ж постає наступне нагальне питання: як подолати цей партикуляризм? – то відповідь на нього, висловлену В. Петровим, можна умовно поділити на дві частини. Перша декларативна та не позбавлена впливів міфу про цілющість плановості й організованості (не виключено – соціалістичної) для повернення людству «істин монументальних, сталості в істині» [8, 925]. Друга частина прихована й побудована на сумнівах щодо однозначності першої та на власних індивідуальних передбаченнях розгортання історичного процесу. Саме в осмисленні цієї другої частини оприявнюються оригінальність та далекоглядність В.Петрова як одного з провідних українських інтелектуалів ХХ ст. Історіософський сенс цього осмислення полягає в тому, що ідея структурності модернізується такою мірою, що перестає бути «плановою». Звертаючись до досягнень новочасної фізики (теорій Рентгена, Кюрі, Макса Планка) або прикладів із мистецтва, незалежно від їх хронологічної належності (картин Альбрехта Дюрера у ХVІ ст. або Пабло Пікассо у ХХ-му), В.Петров надає перевагу у візіях майбутньої цілісності ідеї несталості структури та можливостей її голістичного переструктурування.

У цій площині становлять інтерес питання про перехід від однієї епохи до іншої, або «рух епох», а також зміна окремих відтинків всередині кожної епохи. В.Петров не просто апелював до відомих теорій (Гегелевої філософії історії, теорії циклічного розвитку Шпенглера, екзистенціалізму Сартра та ін.), а осмислював представлені в них ідеї по-новому, завдяки чому видозмінювалися й самі проблеми. Так, властива гегелівській філософії ідея тріади (заперечення і його «зняття» в запереченні заперечення) була осмислена як «схема діяди і діядного розчленування». Ця остання тлумачилася як «пряме заперечення» й у застосуванні до історичного процесу розглядалася як рух історії через антитези. Чіткого

визначення поняттю «прямого заперечення» В. Петров не дає, але наголошення ним на його взаємозв'язок із антитетичністю вносить у це поняття несподіваний смисловий поворот. Пряме заперечення, або антитетичність, не відкидає, не знищує заперечуване, а є засобом його ствердження. А останнє дає підстави розглядати його як часткове ототожнення певних ознак у цілком відокремлених часових відтинках історії – епохах або в їх внутрішніх поділах. Наскрізні, позаепохальні категорії не є ні онтологічно трансцендентними, ні довічними логіко-пізнавальними структурами, ні такими, що виходять з «образу-ідеї єдиної і загальної цивілізації», яка розвивається за універсальним принципом лінійного поступу. Вони є такими, що фактично вмонтовані в дійсність, є її часткою і можуть продовжувати своє існування поза гранями доби, в якій вони початково виникли. «Такі естетичні вартости: бізон, намальований рукою палеолітичної людини, «трипільський» орнамент, поеми Гомера, поезії Горация, картини Перуджіно, драми Шекспіра. Релігійні істини. Етноси, що виникають за певної доби й продовжують існувати в інших. Технічні винаходи людства...» [9, 1000].

Отже, критикуючи механістичний плюралізм і партикуляризм епохи Нового часу (XVI–XIX ст.), В. Петров припускав в інтелектуальній історії існування плюральності істин. Є істини, що перестають бути істинами поза межами даної епохи, а є такі, що пронизують наскрізно кілька епох. Наприклад, концепція космічної безмежності Джордано Бруно задовольняла лише одну епоху, а відкриття Коперніка репрезентувало світогляд обох діб, Ренесансу і Нового часу. Наступне зауваження звучить цілком суголосно із філософськими дискусіями щодо істини кінця XX й початку XXI ст. Йдеться про те, що з плином часу істини «можуть зазнати ревізії й виступити в зовсім іншій, новій, для нас зовсім несподіваній рецепції» [8, 932]. Уявлення В. Петрова про структуралізм («структуральну методу») як найбільш актуальний спосіб «пошукування синтези» й подолання роздрібненості в усіх сферах буття людства не подаються ним як щось остаточне істинне. Надбанням цього видатного українського інтелектуала була здатність до постійної критичної саморефлексії на інтелектуальному ґрунті. Він вважав, що «нова метода ще не розроблена..., і завдання її творення є творчим завданням нашого часу» [10, 967].

Інтелектуал різнобічних, суперечливих, часом межових заці-

кавлень, В. Петров у своїх есеях тяжів також до пошуку персоналій відповідного гатунку. Посеред них був П. Куліш. У тлумаченні його творчості відтворюються перипетії інтелектуальних пошуків, сумнівів, відступів і проривів, що характеризували самого інтерпретатора. Це виявлялося і в «читанні-використанні» ним тих текстів, які жили – спрямовували або блокували – його власні міркування. З огляду на це стає зрозумілим закид Д. Чижевського щодо зайвого соціологізму у підходах В. Петрова до П. Куліша. Але якщо врахувати, що Д. Чижевський обґрунтовував свій коментар 1929 р., перебуваючи за кордоном (Рьомерштадт, Моравія), то В. Петров у ці самі роки перебував у цілком конкретних соціально-культурних обставинах підрадянської України і, як зауважує В. Брюховецький, «можливо, навіть підсвідомо позиціонував своє місце в суспільному середовищі, в якому він прожив чверть століття і, звичайно, не міг не підпадати під вплив брутално насадженої і вже на той час панівної комуністичної ідеології в ССРСР» [11, 22]. «Соціологізм» – свідомий чи підсвідомий – надавав П. Петрову можливість відтворити власну саморефлексію щодо тогочасних нагальних і «небезпечних» проблем крізь призму поглядів П. Куліша. До таких можна віднести проблему співвідношення культурно-мистецької діяльності і державотворення. У праці «Теорія «культурництва» в Кулішовому листуванні р.1856 – 7» (1926 р.) виразно відчувається відгомін настроїв, спричинених літературною дискусією 1924–25 рр., коли українське культурне відродження не могло відкрито спиратися на ідеї національної державності та громадянську активність у цьому напрямі, а водночас мало ще певні можливості (невдовзі заблоковані політичним терором) для самоздійснення. Це самоздійснення виразно відбувалося у модерністських тенденціях у галузі літератури й мистецтва (т.зв. «чистому мистецтві»), що з боку більшовицької ідеології оцінювалося як «ліквідаторство», бо відволікало від пропаганди державності виключно як втілення тоталітарної влади більшовизму.

А з боку самих діячів культури, в даному разі – В. Петрова, то для них момент негативності в ставленні до «культурництва» корінився в тому, що воно виправдовувало «антидержавництво національного ідеалу». Цю думку можна було висловити, критикуючи слов'янофільське моралізаторство й аполітизм П. Куліша 1850-х років. Разом з тим теорію «чистого культурництва» розглядали тоді як ідеологізоване «духовне підпілля», необхідне, «щоб жити, щоб рухатись,

щоб сподіватись і не збожеволіти» [12, 253]. Цю оцінку можна однаковою мірою адресувати як П.Кулішу середини ХІХ століття, так і В.Петрову (кінець 20-х років ХХ ст.), який «прочитував» його твори, також перебуваючи в «духовному підпіллі». Майже через два десятиліття (середина 1940-х років), вже в умовах еміграції в Німеччині й безпосередніх контактів із культурою Західного світу, В.Петров звертається до інших аспектів творчості П.Куліша, суголосних його власному світобаченню цього періоду, а можливо, й наступного, післяеміграційного. «...Куліш не дає остаточного синтезу, не доходить до вищого поєднання, не оформлює хистких хвилювань у зрілих і свідомих, чітких і ясних визначеннях. Правда, він намагається поєднати, знайти вихід, але або ж цього виходу Куліш зовсім не знаходить, або ж знаходить їх надто багато» [13, 269]. Маємо знову «занурення» в плюралізм, але вже в позитивній площині, як можливий дороговказ із «духовного підпілля».

Інтелектуальна історія створює необмежене поле для інтерпретації та реконтекстуалізації текстів у різних історичних умовах незалежно від того, хто є автором інтерпретації – письменник, учений, поет, філософ. У процесі накладання однієї на одну різних інтерпретацій текстів відбувається не просто їх зіставлення на користь передбачуваного висновку (з корективами «збагачення», «розширення» тощо), а таке, яке допускає зміну початкових припущень та вихідних позицій читача-інтерпретатора й, відповідно, інноваційні висновки. Під таким кутом зору втрачає свою значущість питання пріоритетності професійної класифікації на шляху наближення до істини. Його заступає питання про злет творчої уяви, спроможної вийти за межі усталеного річища традиційного канону в будь-якій професійній галузі і вплинути на інтелектуальні орієнтації спільноти, змінивши їх або принаймні переконавши в можливості їх зміни чи замінювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Франко І.* Мислі о еволюції в історії людськості [1881–1882] // *Франко І.* Зібрання творів у п'ятдесяти томах. – Т.45. – К., 1986. – С.76–139.
2. *Шерех Ю.* Віктор Петров, як я його бачив // *Шерех Ю.* Пороги й заборіжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. – Т.ІІІ. – Харків, 2012. – С.87–97.

3. *Петров В.* Наш час, як він є // *Петров В.* Розвідки. Упорядник, автор передмови та приміток В'ячеслав Брюховецький. – Т.2. – К., 2013. – С.810–825.
4. *Петров В.* Проблеми літературознавства за останнє 25-ліття (1920–1945) // Там само. – С.800–810.
5. *Чижевський Д.* Культурно-історичні епохи // *Чижевський Д.* Філософські твори у чотирьох томах. Під загальною редакцією В.Лісового. – Т.2. – К., 2005. – С.24–36.
6. *Чижевський Д.* П.О.Куліш – український філософ серця. – Там само. – С.206–2017.
7. *Чижевський Д.* Нові праці про П.Куліша. Петров В. Пантелеймон Куліш у п'ятдесяті роки. Життя. Ідеологія. Творчість. – Т.1. – К., 1929. – 572 с. Рьомерштадт у Моравії. Коментарі Д.Чижевського надані В.Валявко із її власних архівів.
8. *Петров В.* Історіософічні етюди // *Петров В.* Розвідки. – Т.2. – К., 2013. – С.914–936.
9. *Петров В.* Проблеми епохи. // Там само. – С.992–1001.
10. *Петров В.* В пошукуванні синтези. // Там само. – С.965–968.
11. *Брюховецький В.* Знедійснення дійсности, або *via dolorosa* навспак // *Петров В.* Розвідки. Упорядник, автор передмови і приміток В'ячеслав Брюховецький. – Т.1. – К., 2013. – С.6–92.
12. *Петров В.* Теорія «культурництва» в Кулішовому листуванні р.1856–7. // Там само. – С.240–262.
13. *Петров В.* «Чорна Рада» як роман соціальний. // Там само. – С.262–272.

Полищук Н. До питання про інтерпретацію в історії філософії (В.Петров та Д.Чижевський про творчість П.Куліша).

У статті розглядається такий аспект інтерпретації, як «читання – використання» тексту для підтвердження точки зору читача-дослідника. У цьому контексті вирізняються відмінності між інтерпретаціями В.Петровим та Д.Чижевським творчості П.Куліша. Зазначено, що для підходів Д.Чижевського характерне зосередження на історико-філософській традиції, тоді як В.Петров більш відкритий у тлумаченні історико-філософських канонів, особливо щодо їх залежності від змінюваного процесу інтелектуальної історії.

Ключові слова: інтерпретація, інтелектуальна історія, історія філософії, істина, есей, цілість, епоха.

Полищук Н. К вопросу об интерпретации в истории философии (В.Петров и Д.Чижевский о творчестве П.Кулиша).

В статье рассматривается такой аспект интерпретации, как «чтение-использование» текста для подтверждения точки зрения читателя-исследователя. В этом контексте обращено внимание на отличия между интер-

претациями В. Петровым и Д. Чижевским творчества П. Кулиша. Отмечено, что для подходов Д. Чижевского характерна сосредоточенность на историко-философской традиции, в то время как В. Петров склоняется к открытости в толковании историко-философских канонов, особенно их зависимости от изменчивого процесса интеллектуальной истории.

Ключевые слова: интерпретация, интеллектуальная история, история философии, истина, эссе, целостность, эпоха.

Polishchuk N. Concerning the Question of Interpretation in the History of Philosophy (V. Petrov and D. Chyzhevsky on the Works of P. Kulish).

The article gives an account of such an aspect of interpretation as «reading-using» the text to endorse the point of view of the reader-researcher. In this context the focus is on the divergence between the interpretations of the P. Kulish's works by V. Petrov and D. Chyzhevsky. It is noticed that the D. Chyzhevsky's approach mainly is attributed to the historical-philosophical tradition while Petrov's stance is more open-minded with regard to the historical-philosophical canons, in particular to their dependence on the changing process of the intellectual history.

Key words: interpretation, intellectual history, history of philosophy, truth, essay, wholeness, epoch.